

Névmagyarázai

Az összehasonlító nyelvtudomány ma már igen sok szónak, helység, folyó és vidék nevének mutatta ki az eredetét. Egy-egy ilyen szónak, vagy névnek a története, csodálatos dolgokat szokott elénk tárni a régi és leltűnt népek nyelvéről és szokásairól. Nagyon kell azonban vigyázni, hogy valamely tetszetős magyarázatért és szellemes tréféért fel ne áldozzuk a kutatásaink értékét és tudományos komolyságát. A multkori alkalommal e lap hasábjain a **Torontál** szóról megjegyeztem, hogy nem a német **Dorn und Tal** vagy **Tor am Tal** átvétele, mely a nyelvtörténet későbbi folyamán vonódott volna össze — sokak szerint — **Torontálra**, hanem régi, valószínűleg török-tatár eredetű szó. Mielőtt komoly bizonyításba kezdenék, megemlítem a teljesség kedvéért azt is, hogy sokan azt tarják, hogy a **Torontál** nem más, mint annak a megjelölése, hogy a **toron tál**-ban szolgálták fel az ételket. Természetesen ez csak „firka“, tudománytalan handabandázs. Ilyen és **Dorn und Tal** féle magyarázatok ma már nem fogadhatók el. Nem fogadhatók el egyrészt azért, mert már jóval a német települések előtt **Torontál** volt a vidék neve, másrészt, mert sem alaktanilag, sem jelentésben nem egyeztethetők a régi nyelvünkben előforduló **Torontál** szóval. Bizonyítás:

Nyelvemlékeinkben a legelső feljegyzést 1234-ből **Turuntayl** (olv. Turuntáj) alakban találjuk. A további feljegyzések szerint a pápai tizedlajstromokban, ahol négyszer fordul elő a **Torontal** (olv. Toruntál), részint régi oklevelekben (1360 **Terentul** és 1418 **Torontal**) található.

Bárány Ágoston: „Torontál megye hajdana“ című művében említi, hogy

Griselini földabroszán 1776 **Trondain** volt a vidék neve és a barandai határban a német bánsági végvidéken találtatott egy **Turontal** nevű pusztá. Ha ezekhez az adatokhoz hozzáveszük a Besztercei és Schlägli sójegyzekek **toruntayl** illetőleg **torontal** közneveit, akkor az összes rendelkezésünkre álló adatokat felsoroltuk.

Ha ezen adatok legrégebbijekét, tehát az 1234-ből származó **Turuntayl** alakot hasonlítjuk a **Dorn und Tal** félekhez, akkor tűnik csak igazán ki ezeknek a tarthatatlansága.

Kétségtelen, hogy ez a legrégebb **Turuntayl** alak sem eredeti magyar szó, de az is kétségtelen, hogy ezen hangalaknak kell leginkább hasonlítani az idegen nyelvből átvett szóra; tehát ezt az alakot kell hasonlítani a többi népek megfelelő szavaihoz. A magyar **Turuntayl** meglepően egyezik a kirgiz **turumtai**, a mongol **turumtai**, baskir **tórontaj** (olv. tarantáj) alakokkal, amelyek az említett nyelvekben egy bizonyos sólyomfajt, kisebb ragadozó madarat jelentenek. Ha ezen tényt összevetjük azon ténnyel, hogy az egyiptomi mameluk szultánok között volt egy **Hosameddin-Torontai** nevű is, akkor fel kell tennünk, hogy ez a szultán a nevét ragadozó madár, sólyom természete miatt kapta, amint ez a török-tatár népeknél szokásban volt. Ezen a nyomon elindulva, még egy adatot találunk. Ugyanis Nagy István oláh vajda 1502 február 17-én kelt oklevele több olyan moldvai falu birtokában erősíti meg Murgoci Coste fiait, Gramatic Mihú unokáit, melyek azelőtt **Torontai**-é voltak. Ez az adat azzal a történelmi ténnyel magyarázható, hogy a kúnok Kúthennel nem mind költöztek be a Duna medencébe, hanem egy részük visszamaradt Moldvában. Ezek aztán

beolvadtak az oláhokba, éppen úgy, mint a bolgárok a meghódított szláv törzsekbe, de azért továbbra is ők képezték Moldvában a vezető osztályt. Tehát az itt említett **Torontai** kenéz eredetileg kún, azaz török-tatár kenéz lehetett, akinek az őse szintén ragadozó madár természete miatt kapta ezt a nevet. Hivatkozva ezen kettős analógiára, valamint arra, hogy a népvándorlás folyamán gyakran kerültek a Duna medencébe török-tatár és mongol népek, nem merész az a feltevés, hogy ezen a vidéken is élhetett egy

ilyen nevű kenéz, akinek a váráról vagy erősségéről vagy falváról, mely szintén az ő nevét viselte, nevezték el az egész vidéket **Turuntaylnak**. A vár vagy erősség a népvándorlás utolsó hullámai, valamint más háborúk folyamán elpusztulhatott, de a vidék megőrizte továbbra is az egykori kenéz nevét. A fennmaradt **Turuntayl — Torontál** néven keresztül üzen a múlt, üzennek a régi népek.

Az adatokat Gombocz Zoltán és Györfly József nyelvtudósok cikkeiből merítettem.

Bogárdi József

Felhívás t. Előfizetőinkhez!

A „Híd” ezzel a számmal lezárta első félévét. Kérjük nb. előfizetőinket, akiknek lejárt az előfizetésük, ne feledjék a mellékelt befizető-lapon azt megújítani. Tegyenek eleget kötelezettségüknek, mert ezzel kiadóhivatalunk munkáját segítik elő.

A „Híd” kiadóhivatala

Felelős szerkesztő és kiadó LÉVAY ENDRE
Szerkesztőség és kiadóhivatal SUBOTICA, Sienkievićeva ulica 23.
A kéziratokért nem felelünk és azokat vissza nem adjuk.

Gradska štamparija Subotica, Pozorišna ulica 2. — 34—995